

S. S. K A M E N E V

MUISTELMIA VLADIMIR ILJITŠ LENINISTÄ

S yyskuussa 1918 minut määrättiin Itärintaman komentajan toimeen. Ennen siihen joutumistani en ollut tuntenut enkä tavannut ketään Punaisen Armeijan johtajia. En ollut koskaan tavannut myöskään Vladimir Iljitšiä.

Itärintaman komentajan tehtävässä tutustuin luonnollisesti moniin Punaisessa Armeijassa johtoasemassa olleisiin tovereihin. En ainoastaan saanut tietää, miten Vladimir Iljitš johti sota-asioita, vaan kävin minulle kokonaan uuden sota-asiain järjestely- ja johtotaidon koulun, johon käsitteeseen liittyy Punaisen Armeijan perustaminen, järjestelytyö, kuri ja sotilasjohto sekä myös taistelun järjestäminen kansalaissodan kaudella.

En voi sivuuttaa tätä kysymystä, sillä Vladimir Iljitšiä muistellessa tulee ennen kaikkea mieleen, miten unohtumattoman vaikutuksen teki hänen johtotaitonsa sota-asiain alalla.

Tähdennän erikoisesti sitä, että Itärintamalla perehdyin uuteen sotataidon kouluun. Koska olin osallistunut imperialistiseen sotaan sen ensimmäisestä viimeiseen päivään, niin minulle oli luonnollisesti kertynyt erinomaisen paljon uusia vaikutelmia uusista taistelumenetelmistä ja -tavoista niin kuin jokaiselle osanottajalle. Pitäneen tunnustaa, että pidin itseäni täysin valmentuneena, mitä tuli kaikkia näitä uutuuksia koskevan aineiston kertymiseen ja imperialistisen sodan kokemuksesta tehtävien kaikenkaltaisten „yhteenvetojen” laatimiseen. Ja siitä huolimatta sanon täysin vakaumuksellisesti, etten minä, imperialistisen sodan osanottaja, ollut tehnyt yhteenvetoa sodan varsinaisesta peruskysymyksestä. Olin jättänyt huomiota vaille sen, että käsitteet sotia ja otella sodassa eivät ole samaa. Voidaan vain yksinkertaisesti, kuten sanotaan muodollisesti sotia, niin kuin tehtiin imperialistisessa sodassa, ja voidaan todella otella voiton puolesta — siihen meitä opetti Vladimir Iljitšin johto. Se oli sitä

bolševikkipuolueen Vladimir Iljitšin johdolla suorittamaa työtä, joka opetti miljoonat tajuamaan sodan tarkoitusperät ja tehtävät ja valoi uupuneisiin ja imperialistisen sodan loppuunkuluttamiin joukkoihin uusia voimia voittojen saavuttamiseksi kansalais-sodassa. Sota sai tässä tapauksessa monenlaisia taistelumuotoja.

Tänään puna-armeijalaisrykmentit saavat hyvin intensiivisen poliittisen valmennuksen ja huomenna he saamansa latauksen voimakkaina kantajina puolestaan lataavat ympäristöönsä ja nostavat sen taisteluun sosialistisen vallankumouksen tehtävien puolesta. He nostattavat hajaannusta valkokaartilaisjoukkojen tai interventtien sotaväen riveissä. Sillä keinoin he saavat aikaan kaikkia vanhoja perustuksia järkyttävän mullistuksen hyvin laajoilla alueilla, minkä jälkeen kaikki „tahtovat punaisia” ja kaikki ovat valkoisia vastaan. Siitä ovat antaneet todistuksensa meidän kaikkein pahimmat vihollisemmekin kuten englantilainen kenraali Knox, amiraali Koltšakin sotilasneuvonantaja, joka kirjoitti vuonna 1919 hallitukselleen: „Voidaan lyödä hajalle bolševikkien miljoona-armeija, mutta kun 150 miljoonaa venäläistä ei tahdo valkoisia, vaan tahtoo punaisia, niin on hyödytöntä auttaa valkoisia”¹.

Poliittinen työ on käynnissä myös valkokaartilaiden valtaamalla alueella, se muotoutuu sielläkin taistelutoimiksi partisaani-osastoina. Nämä viimeksimainitut tulevat kuten Punaisen Armeijan joukko-osastotkin voimakkaiksi paitsi sotilasyksikköinä myös sosialistisen vallankumouksen aatteiden ja tehtävien kantajina jo vihollisen alueella.

Taistelukeinot moninkertaistuvat, karttavat ja kasvavat murtumattomaksi voimaksi. Se voima saattoi ainoastaan voittoa.

Järjestörakenteen uutuus, laajuus ja syvällisyys sekä taistelun rakenne kokonaisuudessaan kirjaimellisesti ällistytti minut. Eikä ole ihmettelemistä, että imperialistisesta sodasta saamani vaikutelmat eivät nyt enää painostaneet minua, vaan sota päinvastoin hämmästytti minua yksipuolisuudellaan, sillä se oli ollut suurta yksinomaan numeroluvuissa. Sitä vastoin taistelun järjestely, aineelliset varat ja sotilasjohdon heikkous ei vastannut ollenkaan armeijan määrävahvuutta, ja lopuksi vanhanaikaiset piintyneet taistelumuodot tekivät sodasta ihmiskunnan jättiläisteurastamon, puhumattakaan enää niistä imperialistisista tarkoitusteristä ja tehtävistä, joita se sota palveli.

Mutta ei ollut kysymys niinkään epäsuhtaisuudesta kuin siitä, että sotapäällikön kyyrin merkitystä liioiteltiin, sitä kun pidettiin imperialistisessa sodassa voittojen ratkaisevana tekijänä. Sellainen asiointila varsinaisesti poisti päiväjärjestyksestä sekä

¹ „Kansalaissota vv. 1918—1921”, II osa, s. 412.— S. K.

taistelun suunnittelun että järjestämisen. Mainittakoon vain, että armeijan mobilisaatioon oikeastaan sisältyi koko taistelutoimien järjestämiskäsite. Olen poikennut muistelma-aiheesta hiukan etäämmälle kuin kuuluisi vain siksi, että tulisi kyllin selvästi korostetuksi se uusi, mikä oli varmasti hämmästyttävä minua ja hämmästytti, kun minusta tuli Itäisellä rintamalla Punaisen Armeijan taistelun suoranainen osanottaja.

Palaan muistelmistani nimenomaan puolustuksen järjestämisen tärkeimpään renkaaseen, punaisiin asevoimiin, tähdennän erikoisesti punaisten asevoimien muodostamisen uusia omalaa-tuisia menetelmiä.

Vladimir Iljitš näytti meille sotahistoriassa verrattoman esi-merkin armeijan luomisesta politiikan välineeksi.

Punaisen Armeijan perusrunkona olivat työväenluokka ja puolueeseen kuuluvat vallankumoukselliset komentajat. Bolševikit olivat armeijan sementoivana perustana niin poliittisessa valveutuneisuudessa kuin myös joukko-osastojen sotilaallisessa kestävyudessa. Köyhät talonpojat sulautuivat nopeasti perus-runkoon lisäten miesvahvuutta. Nämä kaaderit tekivät tuntuva-a työtä muun talonpoikaiston keskuudessa.

Tutustuin Punaisen Armeijan taistelukuntoon ensimmäistä kertaa tällaisissa olosuhteissa. Tämä tapahtui heti sen jälkeen, kun olin tullut rintaman komentajistoon. Bugulman suunnalla, joka suojasi Uljanovskia (silloista Simbirskiä), oli toisten joukko-osastojen joukossa latvialainen rykmentti. Tämä latvia-lainen rykmentti nautti ansaittua lujan sotilasyksikön mainetta, ja se oli kyseisellä suunnalla kestävyuden perustana. Ylipäällikkö vaati sen rykmentin viemistä pois taistelulinjalta ja lähettämistä Serpuhoviin, missä sijaitsi silloin ylipäällystön esikunta.

Teki luonnollisesti kovin kipeää menettää se perusta, jolle puolustuksen kestävyys tällä suunnalla perustui. Esitin vastalauseeni tästä ylipäällikön päätöksestä pyytäen edes lykkäämään sen täytäntöönpanoa. Protestini evättiin, ja toistamiseen annettiin määräys lähettää rykmentti aivan pikaisesti Serpuhoviin. Ei auttanut mikään, piti tehdä niin.

Nähdessään pulani eräs Itäisen rintaman Vallankumoukselli-sen Sotaneuvoston jäsen kysyi minulta, miksi olin sitä mieltä, että latvialaista rykmenttiä oli vaikea korvata. Sanoessani, että se rykmentti oli erinomaisen taistelukuntoinen, hän vastasi rauhallisesti, että olin hairahtanut kovasti, jos luulin, että toiset samalla suunnalla olevat rykmentit olivat vähemmän taisteluku-ntoisia, ja että esimerkiksi Vladimirin työläisrykmentti oli ehkä vahvempikin latvialaista rykmenttiä taistelukunniltaan, koska tämä oli kovasti uupunut.

Saatiin määräys — vladimirilaiset tulivat latvialaisen ryk-mentin tilalle. Hieman sen jälkeen Bugulman lohkolle alkoivat

taistelut. Vladimirilaiset eivät ainoastaan osoittaneet olevansa heistä kuulemani arvion veroisia, vaan myös jopa huomattavasti edellä siitä, mitä imperialistisessa sodassa ymmärrettiin joukko-osaston taistelukunnolla. Vladimirilaiset työläiset antoivat minulle ensimmäisen opetuksen Punaisen Armeijan joukko-osastojen sotilaallisesta arvioinnista.

Osallistuessani Punaisen Armeijan luomiseen Itärintamalla ja seurattessani tarkkaavaisesti askel askelelta sen kasvua tulin omassa itsessäni tuntemaan, miten Punaisesta Armeijasta kehittyi Vladimir Iljitšin poliittisella johdolla työväenluokan politiikan todellinen väline ja proletarisen vallankumouksen suurten tehtävien kantaja.

Erikoisesti pitää panna merkille Punaisen Armeijan poliittinen kasvu, kun Armeija oli kasvatettu tietoomaan tehtävänsä maailman proletariaatin taistelutehtävinä. Sen jälkeen opin erikoisen hyvin ymmärtämään Vladimir Iljitšin sanat, jotka hän lausui Moskovan Neuvostossa toukokuun 5 p:nä 1920, että „ei kumpikaan armeija — ei ranskalainen eikä englantilainen — pystynyt sellaiseen, että sen sotilaat olisivat kyyneet Venäjän kamaralla taistelemaan Neuvostotasavaltaa vastaan”¹.

Taistelun järjestämisessä kokonaisuudessaan muistan ihmetelleeni sitä, millä keinoin kyettiin hävittämään täydellisesti selustan ja rintaman välinen raja. Selustaa ei itseasiassa yksinkertaisesti ollut olemassa. Sellainen tilanne saavutettiin Vladimir Iljitšin säännöllä, sen mukaan: „kun kerran on jouduttu sotaan, niin kaiken pitää olla sodan intressien alaista, maan koko sisäinen elämä pitää olla alistettu sodan alaisuuteen, siinä suhteessa ei sallita vähintäkään epäröintiä”². Hän sanoi näin ennen kuin alkoi sota valkopuolalaisia vastaan, mutta Vladimir Iljitš johti koko kansalaissotaa tämän säännön mukaan, niin kuin hän sanoi: maan kaikki intressit ja maan koko sisäinen elämä joutuivat kansalaissodan alaisuuteen. Sellaisten olojen vallitessa koko maa oli sotaleirinä. Kerrassaan uutta sotatieteessä on siinä tuo vaatimus *alistaa sodan alaisuuteen maan koko sisäinen elämä* — juuri sillä hävitettiin rintaman selustasta erottavat rajat, juuri sillä luotiin, jos niin voidaan sanoa, koko taistelutoimien järjestämisen eheys. Tämän säännön toteuttaminen on uutta sotatiedettä. Valtiolliset elimet muuttavat työnsä uudelle kannalle. Perustetaan uudet valtiolliset elimet, joilla on erikoisvaltuudet, kuten Tšusosnabarm³, Prodarm (muonituselin). Paikallinen valta järjestäytyy, missä tapahtumien kulku sitä vaatii, joustavaksi,

¹ V. I. Lenin, Teokset, 31. osa, s. 108.— Toim.

² Sama, s. 112.— Toim.

³ Puolustusneuvoston erikoisvaltuutettu Punaisen Armeijan huollon alalla.— Toim.

hyvin liikkuvaksi vallankumouskomiteain järjestöksi, joilla on hyvin suuret valtuudet ja työssään kiinteä yhteys sotilaspäällisyyteen. Ei ole tietenkään kysymys siitä, mihin muotoon valtiolliset laitokset järjestyivät ja mitä uusia laitoksia perustettiin, vaan koko politiikasta, joka sai nimekseen „sotakommunismi”.

On itsestään selvää, että sekä uudestijärjestäytyminen että uusien elinten perustaminen tapahtui politiikan vaatimuksesta.

Näissä oloissa maan sisäinen elämä saattoi todella olla sodan alaisena ja se oli sitä.

Toistan, että Vladimir Iljitšin käsissä kansalaissodan johtaminen on täydellistä tiedettä koko maan käymästä sodasta. Tämä tiede on erikoisen arvokasta nyt, kun sota valautuu teknillisiin taistelumuotoihin, kun koko taistelunkäynti levittäytyy syvälle maahan laajoille alueille ja kun maan väestö ei voi enää omavaraisesti *mukautua sotaan*.

Vladimir Iljitšin johto tuntui suoranaisesti erillisillä taistelulohkoilla.

Itärintamalta minulla on siitä selvä muisto, joka kuuluu kauteen, jolloin kärsimme rintamalla tappioita.

Punaisen Armeijan hajallelyödyt joukko-osastot vyöryivät pois asemistaan menettäen sekä kestävyytensä että järjestyksen, mutta tuskin oli vielä havaittavissa merkkejäkään taistelulinjan vastaisesta vakautumisesta, kun jo ilmaantui uusia eläviä voimia voimansameneittäneiden rintaman osien vahvistukseksi. Aluksi nostettiin rintaman lähialueilta, myöhemmin keskuksista uusia kommunistikaadereita, uusia työläistaistelijaosastoja. Punaisen Armeijan perusranka vankkeni, sementöityi. Sen jälkeen jo Punaiseen Armeijaan kutsuttujen määrävuo-roinen mobilisointi palautti aina kovissa taisteluissa menetetyt miesvahvuudet.

Keskuksen kanavia myöten suoritettu työ oli näissä tapauksissa erinomaisen vireää. Kysymys ei ole ainoastaan elävästä miesvahvuudesta. Se työ pani liikkeeseen tavattoman suurten alueiden kaikki voimat ja varat ja nosti ne puolustukseen. Toimeenpantiin sisäisten voimavarojen mobilisointi.

Edelsikö sitä työtä keskuksen ja rintaman välinen kirjeenvaihto, pyynnöt, asiainajaminen ym.? Ei lainkaan. Ei ollut muuta kuin lyhyesti koodikielellä tiedonantoja rintamalla kehittyvästä tilanteesta ja yhtä lyhyitä keskuksen määräyksiä. Siihen aikaan keskuksen ja rintaman työ sulautui kerrassaan yhdeksi kokonaisuudeksi.

En pysty enkä voi luetella, kuinka moninaisia ja erilaisia olivat taistelun järjestämiskanavat, enkä kuvata niiden kautta suoritettua työtä yksistään jo toimenpiteiden moninaisuuden ja eriluonteisuuden kannalta. Mainittakoon vain, että tukahdutettaessa Kronstadtin kapinaa sellaisena taistelun järjestämiskanavana oli VKP:n X edustajakokous, jonka kaikki sotilas-

edustajat lähetettiin heti Kronstadtin rintamalle K. J. Vorosilov johtajanaan.

Pääkanavana oli tietenkin puolue. Nimenomaan se sai aikaan salamannopean suorituksen ja määrätietoisuuden, siitä oli lähtöisin luova into, suorituksen nopeus ja tarkastus. Siinä ilmeni taas Vladimir Iljitšin bolševistisen koulun olemus.

Ylipääällikkönä ollessani jouduin omakohtaisesti näkemään, miten Vladimir Iljitš teki työtä puolustuksen järjestämisessä. Tämä tapaus on siltä ajalta, kun Mamontov kulki reittiään Punaisen Armeijan selustassa 1919. Reitistä saattoi aiheutua jos jonkinlaisia seurauksia, varsinkin kun Mamontov murti rintaman ja työntyi Tambovin alueelle, joka oli aikoinaan eserräläisyyden ja antonovilaisuuden myrkyttämä. Sen tähden on ymmärrettävää, että Vladimir Iljitš ryhtyi Punaisen Armeijan linjaa käytävän taistelun ohella heti järjestämään syvää puolustusta kaikkien Moskovaan johtavien etelänpuoleisten teiden varsilla ottaen tähän syvään puolustukseen myös Tulan (asetetaan). Vallankumouksellisen Sotaneuvoston jäsen S. I. Gusev sai puolustuksen järjestämisen tehtäväkseen. Puolustuksen järjestäminen merkitsi seudulla linnoitustöiden suoritusta: rakennettiin ampu-makaivantoja, pystytettiin piikkilanka-aitoja, sitten muodostettiin, aseistettiin ja koulutettiin puolustusosastoja, sekä jalka-että ratsuväkeä, ja vihdoin koko väestö ja paikalliset vallanelimet järjestettiin sotakannalle, paikallinen väestö järjestettiin taisteluun kaikkien teiden varsilla, missä Mamontovin kasakkain ilmaantuminen oli mahdollista.

Tämä puolustuksen järjestäminen ei kuulunut ylipäällikön alaisuuteen, kuten edellä on sanottu, sitä johti vartavasten tehtävään pantu toveri Vladimir Iljitšin välittömällä johdolla. Sellainen päätös on katsottava oikeaksi, vieläpä viisaaksikin. Ylipäällystöä ei vedetty pois silloisesta päätehtävästä, taistelusta Mamontovia vastaan, ja mikä on tärkeintä, selustateiden varsilla järjestetty taistelu ei vaatinut rintaman voimia eikä varoja.

Kuten tiettyä, Mamontov ei mennyt syvälle selustaan, vaan liikkui rintaman lähialueilla, jonka vuoksi syväpuolustusjärjestelmä ei joutunut taistelutoimiin. Mutta on epäilemätöntä, että suoritettut puolustustoimenpiteet olisivat osoittaneet parhaan puolensa, minkä voi päätellä vaikkapa niistä tositapahtumista, miten käyttäytyi väestö Tambovin alueella, mistä Mamontov tukea saamatta joutui lähtemään pian tiehensä, kun oli ensin ryövännyt seudun perinpohjin.

Samanlaisen puolustuksen järjesti Judenitšin hyökkäyksen aikana myös Pietarin proletariaatti, joka valmisti punaisen pääkaupungin äärimmäisen sitkeään taisteluun, jopa katusulku-taisteluunkin.

Samanlaisia esimerkkejä omatoimisesta taistelun järjestämisestä kansalaissodan historiassa nähdään Orenburgissa, Ural-skissa ja Turkestanissa.

Jo pelkästään se, että oli iso määrä kanavia, joita myöten voitiin järjestää sotilasosastojen tukeminen, niiden voimistaminen, uusien taistelumuotojen toimeenpano, paikallisten varojen käyttö, voiton turvaaminen ym., ym., synnytti tavattoman määrän mitä moninaisimpia taistelua edistäviä toimenpiteitä. Saa tiin aikaan se, josta jo edellä sanoin nimittäen sitä taisteluksi voiton puolesta. Todella otelimme voiton puolesta kaikin meille siihen aikaan mahdollisin keinoin. Valitettavasti aineelliset mahdollisuudet usein rajoittivat toimenpiteiden suoritusta. Väkisin-kin tulee ajatelleeksi, että jos käytettävissämme olisi silloin ollut nykyajan tekniikka, niin sota olisi kehittynyt sellaisiin uusiin teknillisiin muotoihin ja taistelumenetelmiin, että silläkin alalla olisi epäilemättä tapahtunut täysi vallankumous.

Katson tarpeelliseksi selittää, että ylipäällystön ja sen esikun- nan työmenetelmät olivat etäisiä mainituista uusista johtomene- telmistä, mutta mikä sitäkin pahempaa — kenties erehdynkin — oli se, ettei ylipäällystö ollessaan keskuksesta erillään, Serpuho- vissa nähnyt tätä Vladimir Iljitšin työtä kokonaisuudessaan ja teki työtään vanhaan malliin. Erikoisena mustana pilkkuna oli siinä suhteessa Sotameriasian kansankomissariaatin keskus- laitoksen, Venäjän yliesikunnan (Vseroglavštáb) toiminta. Tämä esikunta oli selustatoiminnan huonoimpien menetelmien kantaja, ilmeisesti se ei ollut vielä läheskään järjestäytynyt uudelle kan- nalle. Se kuului suoranaisesti Sotameriasian kansankomissa- riaatin alaisuuteen.

Sanon vielä henkilöistä, joita Vladimir Iljitš määräsi vastuul- lisiin aseisiin Punaisessa Armeijassa. Pisti suorastaan silmään rintamien ja armeijain Vallankumouksellisten Sotaneuvostojen sekä divisioonien ja joukko-osastojen komissaarien erikoinen valinta. Oli tarpeellista tuntea hyvin niiden tovereiden ominai- suudet, joita määrättiin vastuullisiin tehtäviin Punaisessa Armei- jassa, ja Vladimir Iljitš tunki jokaisen heistä.

Lähemmin tunsin rintaman ja armeijain Vallankumouksellis- ten Sotaneuvostojen jäseniä, jonka tähden vaikutelmani muovau- tuivat etupäässä näiden tovereiden mukaan. Kerrassaan kaikkien näiden tovereiden sotilasopin tuntemus hämmästytti minua, koska olin kylliksi perillä tästä erikoisalasta. Mitä taas tuli hei- dän taistelijaominaisuuksiinsa, antaumuksellisuuteen, kekseliäi- syyteen, päättäväisyyteen ja nopeaan ymmärryskykyyn, niin he olivat suorastaan kuin samasta koulusta, saman mallin mukaan taottuja ja karaistuja. Voitaisiin esittää tuhansia esimerkkejä sanotun vahvistukseksi. Painavimpana todistuksena on se, että

monet Vallankumouksellisten Sotaneuvostojen jäsenet määrättiin myöhemmin armeijain komentajiksi ja suoriutuivat hyvin sotaväen johtamisesta. Hyvin monista joukko-osastojen komissaareista tuli joukko-osastojensa komentajia ja he pystyivät siihen erinomaisesti.

Toistan, että kaikki edellä kertamani kuuluu aikaan, jolloin en ollut vielä tavannut Vladimir Iljitšiä omakohtaisesti ja näin hänet vierain silmin, jos niin voitaisiin sanoa. Vladimir Iljitšistä olivat kertoneet minulle hyvin paljon uudet toverini, bolševikit, olin moniin heistä tällöin jo tutustunut läheisesti ja ystäväystynyt, muttei kukaan mielestäni ollut kuvannut häntä oikein, enkä sitä ihmettele.

Minusta tuntuu, että hän oli jokaisesta joka kerta uusi Vladimir Iljitš. Niin suuret luovain aatteiden ja voimain aarteet omaava ihminen ei voinut vaikuttaa yhdenlaiselta, hänet nähtiin välttämättä joka kerta uudessa valossa.

Ensimmäisen kerran tapasin Vladimir Iljitšin tilanteessa, joka oli minulle erikoinen. Huhtikuussa 1919 Itärintama ryhtyi hyökkäykseen, joka oli heti ensimmäisistä askelista menestyksellistä. Oli kehkeytymässä suuri operaatio, joka päättyi sittemmin Koltšakin täyteen häviöön.

Kerrassaan odottamatta, ainakin se oli yllätys minulle, tuli lennättimitse toukokuun 5 p:nä 1919 Trotskin määräys minun vapauttamisestani rintamankomentajan toimesta. Tehtävästä vapautus tapahtui varsin „hienosti”: sain loman ja raha-avustuksen. Enkä vielä tänäkään päivänä tiedä mitä varten minut erotettiin komentajan tehtävästä.

Kovasti harmissani pakollisesta toimitettomuudesta niin kiihkeänä aikana lähdin toukokuun 15 p:nä 1919 Moskovaan pyytämään, että saisin jotain työtä. Moskovassa esitin pyyntöni suoraan Tasavallan Vallankumouksellisen Sotaneuvoston varapuheenjohtajalle E. M. Skljanskille. Kun en saanut selvää vastauksesta, lähdin melko masentuneena asemalle palatakseen Simbirskiin. Olin tuskin ehtinyt asemalle, kun aseman komendantti tiedotti minulle tov. Skljanskin käskyn palata heti Tasavallan Vallankumoukselliseen Sotaneuvostoon (TVSN). Tov. Skljanskin luokse tultuani sain määräyksen lähteä hänen mukaansa, ja hän sanoi vasta autossa, että olimme menossa Vladimir Iljitšin puheille. TVSN:sta on Kremliin korkeintaan parin kolmen minuutin matka ja tov. Skljanskin kovalla vauhdilla luullakseni sitäkin vähemmän.

Se tieto, että olimme menossa Vladimir Iljitšin luo, jännitti mieltäni luonnollisesti oikein kovasti, varsinkin kun tov. Skljanski ei maininnut lainkaan, mitä asioita minun tuli selostaa, eikä minulla ollut matkassa mitään aineistoakaan.

Yläkertaan nousimme hississä. Minua kehoitettiin odottamaan porrastasanteella. Tov. Skljanski poistui. Hetken päästä ovi aukesi ja jouduin suoraan Vladimir Iljitšin työhuoneeseen.

Vladimir Iljitš puhui nauraan jotain tov. Skljanskin kanssa ja sisään tultuani kysyi minulta Itärintamasta. Ryhtyessäni selostamaan Vladimir Iljitš otti Iljinin julkaiseman rautatiekartan „Venäjän rautatiet” ja niin jouduin selostamaan sellaisen kartta-aineiston mukaan. En ikinä unohda sitä karttaa, siinä olivat ainoastaan tärkeimmät johtomerkit. Hermostuksissani menetin muististani kaikkien kylien nimet, missä oli Punaisen Armeijan joukko-osastoja ja käytiin taisteluja. Vladimir Iljitš lienee havainnut kiperän asemani ja helpotti selostustani välihuomauksilla, joihin oli jo paljon helpompi vastaila.

Kiinnittäessäni hänen huomiotaan taisteluliikkeen kehittymiseen innostuin ihailemaan sen kauneutta. Vladimir Iljitš sanoi heti siihen, että meidän on välttämättä nujerrettava Koltšak, mutta tapahtuuko se kauniisti vai ei-kauniisti — se on meistä sivujuttu.

Tuolla Vladimir Iljitšin huomautuksella oli syvälinen tarkoitus. Vanhan koulun sotilasspesialistina minut oli koulutettu ja kasvatettu niin sanottujen klassillisten taisteluliikkeiden tuntemiseen, joista olivat lähtöisin sodan „ikuiset ja muuttumattomat periaatteet”. Epäilemättä Vladimir Iljitšin huomautus oli omiaan selventämään ajatuksiani ja palauttamaan nykyhetken reaaliin taistelumuotoihin.

Vladimir Iljitš kyseli, olivatko saavutukset kestäviä, mitä oli suunnitteilla ja mitä tehtiin iskun lujittamiseksi ja edelleenkehittämiseksi. Hermostuin vain vielä lisää, kun jouduin selostamaan rintamalla vallitsevaa tilannetta ja esittämään tulevien taisteluliikkeiden mahdollisen kehittämisen näköaloja. Olin sanomaisillani, että puhun vain omasta käsityksestäni, etten ole enää toimessa ja olen vain sen katsojana, mitä rintamalla tapahtuu. Muistan hyvin, ettei Vladimir Iljitš sen enempää kuin Skljanskiin koskettanut mitenkään minun asiaani. Sellainen oli se ensimmäinen kerta, kun tapasin Vladimir Iljitšin.

Huoneesta poistuttuani harmittelin, että olin niin hämmentynyt, ja odottelin tov. Skljanska.

Tov. Skljanski ei sanonut paluumatkalla minulle sanaakaan. Tasavallan Vallankumouksellisesta Sotaneuvostosta lähdin jälleen asemalle, ja taas toistui entinen juttu, ts. aseman komendantti tiedotti taas minulle pian määräyksen mennä heti tov. Skljanskin luo. Sillä kertaa oli lähetetty auto minua hakemaan.

TVSN:ssa tov. Skljanski tiedotti minulle, että minun käskettiin palata Simbirskiin ja ryhtyä uudestaan Itärintaman komentajaksi. En ollut osannut odottaa sellaista asiankäännettä ja

pidinkin sitä suorastaan mahdottomana, viivyttelämättä sanoin sen tov. Skljanskille. Kuinka ihmeessä voin palata rintaman komentajan tehtäviin, kun minut oli kirjaimellisesti kahta viikkoa aikaisemmin erotettu virasta? Kuka minua enää tottelee? Sellaisesta puheesta tov. Skljanski läksytti minut melko tuntuvasti, sanoen epäilyjäni sopimattomiksi.

Samalla sain Vladimir Iljitšin määräyksen lähteä heti Serpuhoviin „sopimaan asioista” siellä silloin sijainneen ylipäällikön esikunnan kanssa. Serpuhovissa tuli vielä lisää yllätyksiä sille päivälle, sain siellä kuulla ylipäälliköltä, että minut oli erotettu siitä syystä, etten ollut täyttänyt hänen määräyksiään ja etten yleensä ollut kurinalainen, mikä oli minulle kerrassaan uutta, ja protestoin heti hyvin jvrkästi; siinäpä oli vähällä jäädä tyystin täyttämättä vaikea tehtävä löytää „yhteinen kieli”, ja tilanteen pelasti vain se, että asiaan sekaantui Vallankumouksellisen Sotaneuvoston jäsen, muistaakseni tov. Aralov. Palasin ylipäällikön luota Moskovaan vasta myöhään yöllä. Itsekseni tein päätöksen pysyä vastedes täysin kuuliisena, ettei ylipäällikkö suinkaan saisi aihetta syyttää minua kurinpuutteesta.

Siitä huolimatta jätin kesäkuussa sanan täydessä merkityksessä täyttämättä ylipäällikön käskyn. Hyökkäys Itärintamalla kehittyi täysin menestyksellisesti. Koltšakin valkokaartilaisarmeijat vyörytettiin Ufan taakse, ja juuri silloin ylipäällikkö antoi käskyn pysähtymisestä Belaja-joelle. Kieltäydyin pysäyttämästä hyökkäystä. Asian sai ratkaistavakseen Vladimir Iljitš.

* * *

Heinäkuun 8 pnä 1919 minut siirrettiin ylipäälliköksi. Siinä tehtävässä en joutunut ottamaan säännöllisesti osaa Kansankomissaarien Neuvoston ja Työ- ja Puolustusneuvoston työhön. Ylipäällikkö kutsuttiin vain erinäisissä tapauksissa päiväjärjestyksen erinäisten kysymysten käsittelyyn.

Mielessä on säilynyt Vladimir Iljitšin näissä Kansankomissaarien Neuvoston ja Työ- ja Puolustusneuvoston istunnoissa suorittama työ. Tähdennän erityisesti sen suurenmoisen työn *luonnetta*, mikä on muistissa selvästi tallella. Päiväjärjestyksen asioita käsiteltäessä Vladimir Iljitš sai yhtä mittaa kirjelappuja. Niihin hän antoi aina poikkeuksetta myös kirjalliset vastaukset. Vladimir Iljitš teki samoin kysymyksiä yhtäläisillä kirjelapuilla ja sai luonnollisesti vastaukset kysymyksiinsä. Tasavallan Vallankumouksellisen Sotaneuvoston puolesta Kansankomissaarien Neuvoston ja Työ- ja Puolustusneuvoston istunnoissa oli alituisesti läsnä TVSN:n varapuheenjohtaja tov. Skljanski.

Senkaltaisia kirjelappuja sain minäkin niissä istunnoissa. Niiden sisältö koski jonkin rintamalohkon tilaa tai niiden välityksellä Vladimir Iljitš tarkasti, oliko täytetty jokin hänen aikaisemmin antamansa määräys tai Kansankomissaarien Neuvoston tahi Työ- ja Puolustusneuvoston asetukset. Sain sellaisia Vladimir Iljitšin kirjelappuja myös tov. Skljanskin kautta, milloin tämä ei kyennyt heti antamaan vaadittua vastausta Kansankomissaarien Neuvoston ja Työ- ja Puolustusneuvoston istunnossa. Niiden kirjelappuasiain toimitus tapahtui vähimmäisajassa, muuten asianomainen sai jo toisenluontoisia kirjelappuja.

Kerran jouduin saamaan myös sellaisen, sanoisinko raskas-sältöisen kirjelapun. Asia koski Sapožkovin kapinan kukistamista Volganvarren seudulla. Vladimir Iljitš kysyi konkreettisesti, minkä tähden kapinan kukistaminen ei tapahtunut määrää- aikana. Esikunta valmisti melko lavean ja vähän selittävän selostuksen. Vladimir Iljitš sanoi sitä byrokraattiseksi kirjelmäksi, ja ylipäällikköä kehoitettiin luopumaan byrokraattisista tavoista. Niin minä kuin esikuntakin ansaitsimme täydellisesti tämän konkreettisen opetuksen, mutta se ei valitettavasti ollut viimeinen.

Samankaltainen opetus jouduttiin saamaan paljon myöhemmin, kansalaissodan päättyessä, kun Sotameriasian kansankomissariaatin kolme keskushallintoa ilmoitti kolme erilaista Punaisen Armeijan määrävahvuutta. Siitä aiheutui paljon ikä- vyyksiä koko TVSN:lle.

E. M. Skljanski oli säilyttänyt huolellisesti Vladimir Iljitšin kirjelaput. Vladimir Iljitšin kuolinpäivänä, kun muistelmat luonnollisesti tulvahtivat mieleen, katselimme hänen kanssaan koko joukon niitä lappuja, ja näimme selvästi niiden merkitykselli- syyden.

Kuinka paljon hyvin tärkeitä asioita olikaan ratkaistu, selvi- tely tai suunniteltu senkaltaisella kirjeenvaihdolla Kansan- komissaarien Neuvoston ja Työ- ja Puolustusneuvoston istun- noissa! Ja aivan erikoisesti hämmästyttää, miten loistavasti Vladimir Iljitš oli selvillä kaikista Sotameriasian kansankomis- sariaatin asioista pienimpiä yksityisseikkoja myöten. Juuri perinpohjaisten tietojen tähden Vladimir Iljitš kykenikin ymmär- tämään kirjaimellisesti puolesta sanasta, mistä oli puhe noissa lyhyissä lakonisissa kirjelapuissa, ja antamaan yhtä lyhyillä vastauksilla päätöksensä monista hyvin vastuullisista asioista.

E. M. Skljanskin hallussa olleet kirjelaput ovat Marxin— Engelsin—Leninin instituutin aineistoissa. Kaksi niistä, jotka ovat vuodelta 1921, ovat XX „Lenin-kokoelmassa”.

Erikoisen kuvaava lakonisuudessaan on kirjelappu maaliskuun 5 pltä 1921: „Salaisesti. Tov. Skljanski! Missä Mironov on nyt? Kuinka on asianlaita nyt? Lenin”¹.

Asia koski II Ratsuarmeijan entistä komentajaa Mironovia, joka oli vangittu ja lähetetty Moskovaan syytettynä.

* * *

Vladimir Iljitš johti Punaista Armeijaa välittömästi ja joka päivä. Se ei ilmennyt suinkaan yksinomaan siinä, että hänelle esitettiin joka päivä tilannekatsauksia ja TVSN:n esikunta teki usein hänen vaatimuksestaan kirjallisia selostuksia. Toistan, Vladimir Iljitš järjesti maan taistelun kokonaisuudessaan, taistelun, jossa Punaisen Armeijan toimet olivat vain osa muista taistelutoimista. Kaikkien monilukuisten toimintakanavien kautta Vladimir Iljitš tiesi rintamalla, armeijoissa ja sotarintaman eri lohkoilla vallitsevan todellisen tilanteen. Tuhansissa tapauksissa Vladimir Iljitš oli todellisesta asiantilasta selvillä paremmin kuin TVSN:n esikunta. On täysin käsitettävää, että koko tämä hänen toimintansa taistelun järjestämisessä kuvastui aivan suoraan myös puolustuksen tärkeimmässä renkaassa, Punaisessa Armeijassa. Siinä suhteessa Vladimir Iljitš johti Punaista Armeijaa syvällisemmin ja laajemmin kuin TVSN:n puheenjohtaja. Sivumennen sanoen, muistan omakohtaisesti tehneeni vain yhden selostuksen operatiivisista asioista TVSN:n puheenjohtajalle, puhumatta TVSN:ssa tehdyistä selostuksista, kun taas henkilökohtaisesti Vladimir Iljitšille tein operatiivisia selostuksia paljon enemmän.

Taistelun järjestämisessä tuntui Vladimir Iljitšin alituisesti valvova ja tiukkaava johto. Mutta niin valvonnassa kuin vaatimisessakin oli oma erikoisuutensa, mikä oli varmasti ominaista ainoastaan Vladimir Iljitšille. Se ei ollut pelkästään paljasta hoputusta tai suorituksen valvontatarkastusta. Se oli pikemminkin sen paljastamista, että ihminen ei osannut tehdä työtä uudella tavalla. Sen johdosta palaan mainitsemaan byrokratismiin ilmaukseen, Sapožkovin kapinan kukistamisjutusta tehtyyn selostukseen. Tehtävää ei täytetty määräaikana. Kyselyyn miksi ei täytetty tuli byokraattinen kirjelmä. Ole hyvä ja tee työtä uudella tavalla, heikkoutena työssäsi on byrokratismi; ei voida sietää kapinan kukistamisen viivytystä enempää. Sen seurauksena kapina kukistettiin määräaikana. Selitykseksi sanon, että ensimmäisten epäonnistumisten pääsyynä Sapožkovin jutussa oli todellakin byrokratismi ja hyvin huonoa laatua byrokratismi, mikä paljastui hieman myöhemmin.

¹ „Lenin-kokoelma” XX, s. 17.— *Toim.*

Sapožkov ei ollut niinkään tavoittamaton kuin sitkeähenki- nen. Saimme Sapožkovin joukkioita kiinni, niitä hävitettiin ja sen jälkeen ne kuitenkin virkosivat nopeasti eloon. Tarkastuk- sessa kävi selville, että ne virkosivat aina meidän omien patruunavarastojemme kustannuksella. Palautan mieleen, että Sapožkov oli ennen kapinaannousua ollut Punaisen Armeijan prikaatin komentajana ja hän teki kapinan prikaateineen. Vari- kot, mistä Sapožkovin prikaatia varustettiin ennen kapinaa, eivät sitä „pyyhkineet luetteloilta” kapinan jälkeenkään. Niin se sai edelleen varustuksia, mikä etupäässä auttoi pääsemään nopeasti liikekannalle.

Vladimir Iljitšin hoputustoiminta sai aikaan myös uudet taistelutempot. Sanon ohimennen, etten joutunut silloin kuule- maan sanaa „tempot”. Mutta ne syntyivät ennen kaikkea itsensä Vladimir Iljitšin vireällä johdolla. Asiain käsittely ja niistä sopi- minen kävi sellaista vauhtia, että siihen vaadittua aikaa oli vaikea määritellä. Minulla on muistoja äärimmäisen nopeasta päätösten teosta sekä yhtä nopeasta määräysten kulusta paikka- kunnille.

Järjestäessään taistelua Vladimir Iljitš johti sekä Punaisen Armeijan muodostamista että myös sen aseistusta ja muonitusta. Jälkimmäinen asia lienee ollut kaikkein vaikein. Varustelun alalla perustettiin varusteluelin (Tšusosnabarm) ja muonituksen alalla toinen (Glavsnabprodarm). Kumpikin elin oli Vladimir Iljitšin välittömän johdon alainen. Niitä elimiä johtaneiden tovereiden muistelmat varmaankin kuvaavat Vladimir Iljitšin työtä sillä alalla. Ainoastaan yleisenä huomautuksena on välttä- mätöntä mainita, että varusteluelin toimi hyvin läheisessä yhteis- työssä TVSN:n ja ylipäällystön kanssa. Mitä tulee muonitus- elimen työhön, niin siinä oli paljon monenlaisia yhteenottoja. Vladimir Iljitš ei voinut olla tietämättä eri puolien toisistaan tekemistä valituksista ja niiden hyökkäilyistä. Kului melko pit- kälti aikaa, ennen kuin suhteet saatiin säännöstellyiksi ja koitti keskinäinen ymmärtämys. Eripuraisuuden pääaiheena oli muoni- tuselimiä koskevan asetuksen pykälä, jonka mukaan muonitus- elimen päälliköllä rintamilla ja armeijoissa oli rintaman tai armeijan komentajan oikeudet. Se pykälä turvasi niille elimille päällystöstä riippumattoman olon ja toiminnan. Koska elintar- vikeasiat olivat rintamilla hyvin tukalassa tilassa ja armeijassa oli omat muonituselimensä, niin muodostui kaksinvai- ta armeijan olemassaolon mitä vaikeimmissa kysymyksissä. Alkoi „kamp- pailu”, aluksi ehkä periaatteesta, mutta myöhemmin jo myös puh- taasti toimen kannalta.

Itsekritiikin mielessä pitää sanoa, että mitä tulee viholliselta otettuun „sotasaaliiseen”, ja siihen kuuluivat myös viholliselta vallatut muonavarastot, ei siinä ollut paljoakaan asiaankuuluvaa

järjestystä. Sen tähden senkaltaisesta sotasaaliista syntyi aina mahdoton jupakka varustelusotilaiden ja muonituslaitoksen työntekijäin kesken. Vladimir Iljitš joutui melko usein selvittämään senkaltaisia juttuja ja samoin tekemään kaiken mahdollisen niiden toistumisen ehkäisemiseksi. Jokaisessa tapauksessa perustettiin vartavasten valtuuskuntia sotasaalista jakamaan tai määrättiin joku toveri yhtäläisin valtuuksin tekemään viholliselta saadun omaisuuden jakoa.

Mitä tulee Punaisen Armeijan operatiiviseen toimintaan, niin Vladimir Iljitšin johtava osuus tuntui ennen kaikkea siinä, että Punainen Armeija oli poliittisen johdon väline.

Epäilemättä se, joka johti maan koko politiikkaa, ratkaisi sellaisen kysymyksen, minne piti suunnata Punaisen Armeijan isku ensi, minne toisessa vuorossa. Punainen Armeija oli valkokaartilaisrintamien saartamana. Tuona aikana oli ensitärkeänä tehtävänä kaikkien rintamien arviointi ja päätöksen teko siitä, mikä rintama piti likvidoida ensi vuorossa. Tämän kysymyksen oikeasta ratkaisusta itseasiassa seurasi varmasti edelleen koko valkokaartilaisjoukkojen hävitys. Tämä tavattoman vaikea tehtävä ratkaistiin Vladimir Iljitšin johdolla.

Ensivuoroiseksi tuli Itärintama. Tunnus „Kaikki Itärintaman hyväksi” tiedotti koko Punaiselle Armeijalle päätöksestä.

Väliaikaiset vastoinkäymiset Etelärintamalla ja siinä ylipäällystön osoittama heikkous oli vähällä rikkoa Vladimir Iljitšin antaman toimintasuunnitelman toimeenpanon. Juuri tuolta ajalta onkin se erimielisyys Itäisen rintaman joukko-osastojen hyökkäyksen pysäyttämistä Belaja-joelle, josta ohimennen edellä mainitsin.

Vladimir Iljitšillä oli ratkaistavanaan erikoisen tärkeä operatiivinen kysymys. Sen ratkaisua vaikeutti kovasti se, että niin ylipäällikkö kuin myös Tasavallan Vallankumouksellinen Sotaneuvosto puheenjohtajansa Trotskin muodossa kannattivat sitä, että kieltäydyttäisiin jatkamasta hyökkäystä Koltšakia vastaan ja Belaja-joelle pysähtymällä aloitettaisiin heti Punaisen Armeijan joukko-osastojen siirto Itäiseltä rintamalta Eteläiselle. Selvemmin sanottuna, he kannattivat Vladimir Iljitšin sen päätöksen epäämistä, että ensimmäisessä vuorossa tehtäisiin selvä Koltšakista.

Vladimir Iljitš ratkaisi verrattoman kyvykkäästi strategisen sota-asian: jäi voimaan päätös kieltäytyä pysäyttämästä hyökkäystä. Koltšakin joukkojen hävitystä jatkettiin entistä kovemmalla puhdilla. Valmistettiin suunnitelma voimain siirtämisestä Eteläiselle rintamalle määräaikoina. Ylipäällystö vaihdettiin. Ylipäällikön päämaja muutettiin Moskovaan.

TVSN:n puheenjohtaja Trotski tyytymättömänä tähän päätökseen pyysi eroa. Hänelle ei annettu eroa. Sen jälkeen Trotski

ei pitkään aikaan johtanut eikä ollut läsnä Tasavallan Vallankumouksellisessa Sotaneuvostossa. Hän ajoi junassaan, mutta ei käynyt Itäisellä rintamalla, koska se ei häntä enää kiinnostanut.

Kun tulin Moskovaan, TVSN:n varapuheenjohtaja tov. Skljanski saattoi tietooni, että Trotski ei kannattanut nimitystäni mutta että vastaisuudessa hän sopeutuu siihen. Minua ei lainkaan miellyttänyt Trotskin sellainen mieliala ja tulin tosissani levottomaksi. Kuvittelin, että työ oli sellaisissa oloissa suorastaan mahdotonta. Minua epäilyttivät tov. Skljanskin rauhoittavat puheet vastaisesta sopeutumisesta.

TVSN:n jäsen tov. S. I. Gusev oli tuona aikana erinomaisena, arvaamattoman hyvänä tukenani. Hän auttoi minua pääsemään täydellisemmin selville asioista, perehtymään toisten rintamien tilanteeseen, hänen avullaan pääsin kokemasta hyvin monia yllätyksiä, sillä hän muisti perehdyttää jokaiseen pikkuasiaan, jolla oli vähänkin osuutta laajassa toiminnassa.

Trotskin omavaltainen eroaminen TVSN:n johdosta ylipäällystön esikunnan siirtyessä Moskovaan ei kuvastunut mielestäni paljoakaan ylipäällystön työssä. Minusta tuntuu, että tämä seikka sai monissa tapauksissa Vladimir Iljitšin ryhtymään välittömästi TVSN:n työn johtoon.

Ylipäällikkönä tein operatiivisista asioista ensimmäisen selostuksen Vladimir Iljitšille heinäkuun viimeisinä päivinä 1919, kun Kurskin lähetyvillä oli uhkaava tilanne. Siellä selvästi kypsyvässä olleiden tapahtumien takia paikalliset vallankumouksenteat lähettivät hätäsanomia pyytäen ryhtymään toimenpiteisiin valkokaartilaisien torjumiseksi. Vladimir Iljitš vaati ylipäällystön mielipidettä tämän vastarinnan järjestämisestä. Hän kuunteli omakohtaisesti selostuksen tulevasta taisteluliikkeestä.

Operaatiolla oli rajoitettu tehtävä — ehkäistä vihollisen hyökkäys vastaiskulla valkokaartilaisien karkottamiseksi Kurskin luota ja Harkovin solmun valtaamiseksi. Valmistusaikaa oli äärimmäisen rajoitetusti, oli käytettävä hyväksi se, mitä oli saatavissa. Taisteluliike alkoi elokuun alussa ja ensi askelilla kehittyi melko menestyksellisesti: Eteläisen rintaman joukko-osastot valtasivat Valuikin, Kupjanskin, Voltšanskin ja olivat lähestymässä Tšugujevia, mutta siihen ne pysäytti kenraali Škuron valkokaartilaisratsuväki, minkä jälkeen hyökkäyksemme tyrehtyi. Sitä paitsi elokuun 10 p:nä Eteläisen rintaman murti Mamontovin ratsujoukko, joka kiersi selustassamme.

Epäonnistunut operaatio paljasti sen, että Eteläisellä rintamalla olivat asiat yleensä huonolla kannalla ja että oli välttämättä ryhdyttävä toimenpiteisiin niin komentajiston valinnan linjaa kuin myös voimain yleisen ryhmittymisen linjaa.

Itäisellä rintamalla tapahtumat kehittivät edelleen hyvällä menestyksellä, minkä johdosta ensivuoroisiksi tulivat nyt luonnollisesti toimet Eteläisellä rintamalla. Etelärintama ei kuitenkaan ehtinyt valmistautua päätapahtumiin. Vladimir Iljitš määräsi uuden päällystön. Mutta voimain uudestiryhmitys piti suorittaa valkokaartilaiden jo aloitettua taisteluliikkeensä, mitkä kehittivät heti meidän vahingoksemme.

Syyskuun 17 pnä 1919 Denikinin vapaaehtoisten armeija ryhtyi hyökkäämään vallaten meiltä Kurskin ja kehittäen hyökkäystä Orelia kohti. Keskuskomitea määräsi Etelärintaman puolustuksen johtoon тов. Stalinin. Lokakuun 16 pnä 1919 Denikinin armeija pysähtyi ollessaan tulossa Tulaan. Denikinin tämän iskun torjumiseksi muodostimme pikajärjestyksessä kaksi vastaiskuryhmää, toisen Karatševin piirissä, missä muodostettiin Uborevitšin XIII armeija, ja toisen Voronežin piirissä, minne Budjonnyin ratsuarmeija siirtyi Tsaritsynin rintamalta.

Samaan aikaan näiden tapahtumien kanssa lokakuun 11—16 pnä 1919 Judenitš ryhtyi hyökkäämään Pietarin suunnalla. Hän valloitti Jamburgin, Krasnoje Selon, Hatsinan, Detskoje Selon ja Pavlovskin läheten Pietaria, ja tällöin oli ryhdyttävä erikoistoimenpiteisiin ja ryhmitettävä voimat vastaiskuun.

Lokakuun 11—16 väliset päivät 1919 olivat kaikkein levottomimmat. Mainituilla suunnilla vihollinen jatkoi yhä hyökkäystään, mutta vastaiskuun kokoamamme joukot olivat vasta keskitymässä lähtöalueille.

Rintamilta saatiin tietoja melkein joka tunti. Piti tehdä hyvin vastuullisia päätöksiä äärimmäisen suppeassa ajassa. Kaikki tärkeimmät tiedotukset ja päätökset тов. Skljanski välitti heti puhelimitse Kremliin Vladimir Iljitšille. Тов. Skljanski ja minä erosimme säännöllisesti hyvin myöhään, aamunkoitossa. Seuraavana päivänä puhelin soi taas hätäisesti. Hyvin pian tapasimme taas тов. Skljanskin työhuoneessa. Pietarin edustalla oli tilanne huonontunut tuntuvasti, oli ryhdyttävä äärimmäisiin toimenpiteisiin, tuotava paikalle vartavasten Tulan puolustukseen muodostettu reservi. Тов. Skljanski tiedotti heti puhelimitse Vladimir Iljitšille päätöksestä. Sitä reserviä nimitimme „patarouvaksi”, se oli viimeinen valtti, jonka varassa oli voittomme. Se „patarouva” maksoi paljon sekä ylipäällystölle että тов. Skljanskille. Vastuuntunne tehdystä päätöksestä kirjaimellisesti poltti mieltä.

Monenlaisten epäsuotuisten olosuhteiden kasaantumisesta syntyi levoton tilanne. En muista koko kansalaissodan kaudelta sen tukalampaa aikaa. Ylipäällystön voimakkaimpana tukena oli silloin Vladimir Iljitšin horjumaton tyyneys.

Kun oli likvidoitu Judenitš ja armeijamme hyökkäsi menestyksellisesti Eteläisellä rintamalla, tämän rintaman esikunnan jo siirrettyä Patotšnajasta Harkoviin, tuli työhuoneeseeni kerran

joulukuun yönä klo kahden tienoilla aivan odottamatta Vladimir Iljitš mukanaan tov. Skljanski.

Vladimir Iljitš silmäili ympärilleen, meni erikoiseen huoneeseen, missä oli pöydällä rintamakarttoja, joihin tehtiin päivittäin merkinnät joukko-osastojemme sijainnista, teki muutaman kysymyksen rintamalla vallitsevasta tilanteesta ja muutaman yleisluontoisen kysymyksen.

Sitten hän puhui suoraa linjaa Harkovin kanssa. Puhelin oli siinä työhuoneessa. Tov. Skljanski ja minä poistuimme huoneesta keskustelun ajaksi. Sen jälkeen kyselyään vielä jotain yleisluontoista Vladimir Iljitš lähti Kremliin.

Vladimir Iljitšin lähdettyä E. M. Skljanski soitti minulle heti ja kysyi: „Oletteko tyytyväinen, että Vladimir Iljitš kävi luonanne?“. „Tyytyväinen“ sopi kaikkein vähiten määrittelemään sitä tunnetta, mikä minulla oli Vladimir Iljitšin lähdön jälkeen. Olihan Vladimir Iljitš tietääkseni käynyt ensimmäisen ja ainoan kerran Vallankumouksellisen Sotaneuvoston rakennuksessa ja käynyt työhuoneessani! Arvaan, että tuona hetkenä kokemani tunteet käsittävät ne, jotka kuvittelevat itsensä minun asemaani.

* * *

Valkopuolalaisen kampanjan operatiivinen suunnitelma syntyi vastoin kuin muut kansalaissodan suunnitelmat kovissa synnytystuskissa. Ensin laadittiin eteläisen ja pohjoisen suunnan suunnitelmaluonnokset. Niistä tehtiin selostus Vladimir Iljitšille. Selostuksen teki Vladimir Iljitšin työhuoneessa esikunnan päällikkö P. P. Lebedev tov. Skljanskin ja minun läsnäollessani. Vladimir Iljitšiä kiinnostivat yksityiskohdat. Erikoisen tarkasti selostettiin rautateiden tilaa. Silloin esitettiin myös se ehdotus, että tov. Budjonnyin I Ratsuarmeija siirretään marssijärjestyksessä Pohjois-Kaukasiasta Dneprin oikealle rannalle ja saman tien armeija saa suorittaa Mahnon joukkojen tuhoamisen. Selostustilaisuudessa ei tehty lopullista päätöstä. Se tehtiin myöhemmin.

Toukokuun 5 pnä 1920 Moskovan varuskunta saattoi valkokuolan rintamalle nuorten työläisten ja talonpoikain marssipataljoonia. Moskovan varuskunta ja rintamalle lähtevät pataljoonat oli rivistetty Teatteriaukiolle (nyk. Sverdlovin aukio). Oikea siipi oli aivan teatterirakennuksessa kiinni. Teatterin edustalla olevaan puistikoon oli rakennettu pieni puhujalava. Siltä lavalta Vladimir Iljitš piti puheen. Hän sanoi, että koska meidän on nyt pakko sotia, niin tulee muistaa, että rintamalle mennään Puolan työläisten ja talonpoikain veljinä, ei mennä sortajina, vaan vapauttajina. Meillä ei ole Puolan työläisten ja talonpoikain kanssa kiistaa...

Vladimir Iljitšin puhe oli lyhyt, ehkä hyvinkin lyhyt ja samalla se oli erikoisen voimakas — voimakas yksinkertaisuudessaan. Se vastasi sitä, mitä sillä hetkellä oli jokaisen mielessä. Puhkeen piti meidän Leninimme, jokaiselle puna-armeijalaiselle ja jokaiselle läsnäolleelle niin läheinen ja niin kallis, jonka jokainen ymmärsi niin hyvin. Siitä kokouksesta jäi mieleeni unohtumaton muisto ja luultavasti jokaisen mieleen, joka siellä silloin oli. Kokous kokonaisuudessaan, tunnelmineen on muistissani tallella. Sen riemun ja innostuksen, jolla taistelijat ja heitä saattavat työläiset ottivat Vladimir Iljitšin vastaan, voi ymmärtää vain se, joka oli siellä aukiolla.

Minun oli käsketty valkupuolalaisia vastaan suoritettavan operaation edistyessä selostaa joka päivä Vladimir Iljitšille karttaa, johon oli merkitty tulokset Punaisen Armeijan joukko-osastojen päivittäisistä liikkeistä Länsirintamalla.

* * *

Myös Wrangelin rintamaa likvidoitiin samaan aikaan kuin valko-Puolan rintamaa. Se oli viimeinen valkokaartilaisrintama. Wrangel saavutti tuntuvia voittoja sinä aikana, kun oli käynnissä taistelu puolalaisia vastaan. Hän pääsi Krimiltä käsin laajentamaan aluettaan kautta Taurian ja valtasi uhkaavan aseman Ukrainassa Dneprin oikeaan rantaan nähden ja niin ollen myös Punaisen Armeijan joukko-osastoihin nähden, jotka taistelivat juuri valkupuolalaisia vastaan. Häviömme Wrangelin rintamalla panivat tekemään syyskuun puolivälissä 1920 päätöksen itsenäisen rintaman muodostamisesta. Ennen erottamistaan Wrangelin rintama kuului valkupuolalaisia vastaan toimivan Eteläisen rintaman komentajan alaisuuteen. Valko-Puolaa vastaan taisteleva Etelärintama muutettiin Lounaisrintamaksi. Wrangelia vastaan taisteleva rintama taas sai nimekseen Eteläinen. Tämän uuden Etelärintaman komentajaksi määrättiin M. V. Frunze, joka ryhtyikin toimekkaasti hävittämään Wrangelin valkokaartilaisarmeijaa.

Vladimir Iljitš kiinnitti paljon huomiota tämän rintamalohkon hävittämiseen, varsinkin koska se tapahtui hieman epätavallisesti. Niinpä esimerkiksi Mahnon joukot yhdistettiin Punaisen Armeijan yleisen päällikkyuden alaisuuteen, Lontoo sekaantui asiaan ehdottaen rupeavansa välityspuheisiin Wrangelin kanssa, oli myös tapauksia, että vihreät järjestöt¹ toimivat yhdessä kanssamme Wrangelia vastaan. On selvä, että kaikissa sellaisissa tapauksissa kysymyksen ratkaisi joko suoraan Vladimir Iljitš tai ainakin se ratkaistiin hänen tietensä. Mainittakoon, että

¹ Kulakkijoukkiot.— *Toim.*

M. V. Frunze sai Wrangelin likvidoimiskaudella monesti välittömät ohjeet ja direktiivit Vladimir Iljitšiltä useista taistelutoimiin liittyvistä kysymyksistä. Ei sovi unohtaa, että suoritettiin koko joukko toimenpiteitä, ettei Wrangel päässyt viemään joukkojensa tähteitä karkuteille entisen Mustanmeren laivaston sota- tai muillakaan laivoilla.

Wrangelin tuhoamiseen oikeastaan päättyi kaikkien valkokaartilaisrintamien likvidoiminen.

Punaisen Armeijan taistelutoiminta ei kuitenkaan vielä päätynyt. Valkopuolalaisten puolelta päästettiin meidän läntisille raja-alueillemme yhä Bulah-Balahovitšin rosvojoukkoja. Sen jälkeen Suomen fasistit järjestivät diversion Pohjois-Karjalaan, ja vihdoin Keski-Aasiassa riehui ulkomaisten tukemana basmatšien vastavallankumouksellinen liike. Erikoisen vakavaksi basmatšien liike puhkesi Enver pašan esiintyessä. Näistä mainituista taistelutoimista oli suurimmiksi katsottava Karjalaan suoritettu hyökkäys ja Enverin sotaseikkailu. Suoraan niistä en tehnyt Vladimir Iljitšille selostuksia. Lennätintiedotukseni toimintapaikoilta (osallistuin sekä Karjalaan tehdyn hyökkäyksen että Enver pašan sotaseikkailun likvidoimiseen) kuitenkin selostettiin Vladimir Iljitšille. Tiedän sen siitä, että hän antoi ohjeita monien ehdotusteni perusteella.

Keväällä 1921 Punainen Armeija ryhtyi kotiuttamaan sotilaita. Tasavallan Vallankumouksellisen Sotaneuvoston esikunta valmisti varsin seikkaperäisen suunnitelman demobilisoinnin suorituksesta, jota paitsi aikamäärät olivat melko pitkät. Vladimir Iljitš ei hyväksynyt niitä aikamääriä ja käsitteli taas senkin asian vallankumouksellisella uskalluksella. Hän määräsi mobilisoidut puna-armeijalaiset päästettäväksi kotiin hyvin lyhyessä ajassa ja oli jälleen oikeassa. Kotiuttaminen suoritettiin suunnilleen Vladimir Iljitšin osoittamina aikoina. On tosin mainittava, että hän hoputti montakin kertaa TVSN:a vaatien selviytymään demobilisoinnista juuri niinä aikamäärinä. Juuri tänä kotiuttamisaikana sattuikin se edellä mainitsemani tapaus, että Sotameriasian kansankomissariaatin keskushallinnot esittivät erilaiset tiedot Punaisen Armeijan määrävahvuudesta.

Punainen Armeija sai lepoajan. Alkoi uuras työ punaisten joukko-osastojen sijoittamiseksi kasarmeihin ja niiden kunnostamiseksi, että voitiin ryhtyä sotilasopiskeluun.

* * *

Vladimir Iljitš sairastui, mutta en tiennyt, että hänen tilanssa oli toivoton. Sitä kovemmalta ja raskaammalta tuntui isku, kun E. M. Skljanski pyysi minua tammikuun 21 p:nä 1924 klo 7 illalla tulemaan heti työhuoneeseensa ja tiedotti, ettei Vladimir Iljitš

ollut enää elossa. Tov. Skljanski sanoi myös, että minulla oli lupa lähteä heti sinä päivänä Gorkiin ja että kuuluin saattojoukkoon, joka tuo Vladimir Iljitšin ruumiin Gorkista Moskovaan. Juna lähti Gorkiin yöllä. Vaunussa vallitsi tavaton hiljaisuus ja vakava tunnelma, keskustelua käytiin puoliääneen, niin kuin olisi pelätty häiritä jonkun rauhaa. Asettauduimme äänettömästi talonpoikien rekiin, joita oli lähi seudun kylistä lähetetty saapuvia hakemaan, ja ajoimme pilkkopimeässä kartanoon, missä Vladimir Iljitš oli viimeiset päivänsä viettänyt. Siellä oli jo paljon ensimmäisellä junalla saapuneita tovereita. Katseltuani hetken liityin saliin asettuneeseen toveriryhmään. Koko yö kului Vladimir Iljitšin viimeisten päivien muistelemisessa. Kaikki valvoivat. Odotettiin aamunkoittoa, että voitiin kantaa Vladimir Iljitšin ruumis kartanosta asemalle ja saattaa Moskovaan.

Ainoastaan se tieto, että Vladimir Iljitš oli jättänyt jälkeensä mitä ankarimmassa taistelussa karaistuneen ja koetellun puolueen, lievensi korvaamattoman menetyksen tunnetta.

